

**BİR GÖRME BİÇİMİ OLARAK YENİ MEDYA: KAMUSAL BİR ALAN İMKÂNININ
ARAŞTIRILMASI**
**THE WAY OF SEEING PRODUCED BY THE NEW MEDIA: SEARCHING FOR THE
POSSIBILITY OF A PUBLIC SPHERE**

Gönül Eda Özgül¹

ÖZET

Yeni medya teknolojilerinin mesafeleri ve mesafeye dayanan aura'yı neredeyse tamamen ortadan kaldırmış olması, interaktif olma özelliği ve çok katmanlı yapısı bu çalışmada yeni medyanın kamusal alan oluşturma potansiyelinin araştırılmasının sebepleridir. Yeni medyanın ürettiği ve dayattığı görme biçiminin çözümlenmesi aracılığıyla yeni medyanın kamusal alan oluşturma potansiyelinin araştırıldığı bu çalışmada, yeni medya bir metin (veya metinler toplamı) olarak ele alınmakta ve aracın ürettiği/içinde taşıdığı söylem çözümlenmektedir. Yeni medyanın nasıl bir görme biçiminin ürünü olduğu ve nasıl bir görme biçimi ürettiğinin araştırılması yolunda, yeni medyanın yapısı itibariyle kullanıcıyı nasıl konumlandığı, aracın dayattığı zaman, mekân ve gerçeklik anlayışları ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yeni medya, kamusal alan, deneyim, görme biçimi, zaman, mekân

ABSTRACT

New media technologies are interactive and multi-layered and they dissolve the distance and the aura that relies on distance; this is why its potential to create public sphere should be analysed. In this study, new media's potential to create public sphere is explored through examining the "way of seeing" it produces and new media is taken as a text and its discourse is analyzed. To understand the "way of seeing" new media produces, the nature of the relationship between new media and its user, its conception of time, space and reality inherent in its structure are problematized.

Keywords: New media, public sphere, experience, "way of seeing", time, space

---

¹ Araştırma Görevlisi, Bahçeşehir Üniversitesi, İletişim Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, eda.ozgul@bahcesehir.edu.tr

GİRİŞ

Bu makalede yeni medyanın demokratik ve kolektif bir iletişime yol açma ve kamusal alan oluşturma potansiyeli, bu medyayı üreten ve medyanın da sürekli olarak yeniden ürettiği görme biçimi üzerinden tartışılacaktır. Benjamin “Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbildiği Çağda Sanat Yapıtı” adlı denemesinde yeniden-üretimde sanat yapıtının şimdi-ve-buradalığının, biriciklik niteliğinin varlığının eksik olduğunu, *aura*’nın yitirildiğini söyler (2002: 53). Benjamin bir yandan deneyimin yegâne koşulu olarak gördüğü *aura*’nın, nesnelere benzersiz kılan halenin, gelenek zincirinin, bunu mümkün kılan hafızanın yok olmasından yakını ama *aura*’nın çözülmesiyle sanatın ritüelden kopup politikaya açılmasını ve bundaki demokratik ve kolektif iletişim imkânını olumlu karşılar (2001: 29). Bir orijinalin yeniden üretiminden ziyade, Baudrillard’ın deyişiyle aslı olmayan bir kopyanın kopyasından bahsedilebilecek olan günümüzde, Benjamin’in yeniden-üretimde gördüğü demokratik ve kolektif iletişim imkânı, şimdi-ve-buradalık ve biriciklik meselelerinin anlamını neredeyse tamamen yitirmesine sebep olan ve herşeyi aracılıdırarak ve bir anlamda tercüme ederek bir araya getiren yeni medya için de geçerlidir.

Yeni medyayla birlikte görme biçiminde bir dönüşüm yaşandığı konusunda şüphe yoktur ancak bu dönüşümün görme biçiminde bir kırılma, kökten bir farklılık yaratan niteliksel bir dönüşüm olup olmadığı bu çalışmanın konusudur ve bu bağlamda kamusal alan, zaman, mekân ve gerçeklik anlayışlarının geçirdiği dönüşüm ele alınacaktır. Yeni medyanın kendisi bir metin (veya bir metinler toplumu) olarak ele alınacak ve aracın beraberinde getirdiği/içinde taşıdığı/yeniden ürettiği söylem analiz edilecektir. Aracın ilettiği bilgilerin çözümlenmesinden ziyade, aracı kullanan kişiyle araç arasındaki etkileşim ele alınacak, teknolojinin yapısal özellikleri bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılacaktır. Manovic (2001), arayüzler, veritabanları vs. gibi yapıya dair özelliklerin nasıl bir söylemi taşıdığını *The Language of New Media* adlı kitabında oldukça başarılı bir şekilde çözümlenmiştir ve hiç kuşkusuz böyle bir çalışma söylemin yapıyla bağlantısını göstermesi açısından son derece önemlidir. Ancak bu çalışmanın kapsamı, yeni medyanın kamusal alan yaratma ya da böyle bir alanın oluşmasına hizmet etme potansiyelinin, aracın yarattığı ve sürekli olarak yeniden ürettiği görme ve düşünme biçimi üzerinden çözümlenmesiyle sınırlandırılmıştır. Temel dayanak noktalarından biri özgürlük söylemi olan modernite, perspektif ideolojisine dayanan bir görme ve düşünme biçimini mutlaklaştırmıştır. Günümüzde düşünme biçimlerinin şekillenmesinde medya başat role sahiptir; medya hem bir düşünme biçimine dayanmakta hem de bu düşünme biçimini sürekli olarak yeniden üretmektedir. Bu bağlamda, varolan düşünme biçiminin anlaşılması ve ona alternatifler üretilmesi ya da farklı düşünme biçimlerinin önünün açılması iletişim araçlarından bağımsız olarak düşünülemez. Bu çalışmanın amacı, yeni medyanın bir özgürlük alanı oluşturduğu ve hatta belki de demokratikleşmeye yol açtığı, eski medyanın sunmadığı katılım imkânını izleyenlere sunduğu yönünde varolan genel iyimser görüşü sorgulamaktır. Bu doğrultuda, interaktif olma özelliği ve çok-katmanlı yapısı vurgulanan yeni medyanın bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerine ve varolan düzeni dönüştürmelerine olanak sağlayacak demokratik ve kolektif bir kamusal alanın oluşmasına herhangi bir katkı sağlayıp sağlamayacağı, bir özgürleşmeye imkân verip vermeyeceği sorularına cevap aranacaktır. Yeni medyanın demokratikleşmeye ve özgürleşmeye imkân sağlayıp sağlamayacağı meselesi birçok tartışmaya konu olmuştur ancak bu çalışmada özellikle yeni medyanın ürettiği görme biçimi üzerinden bu konuya eğilinecektir.

Yeni medya kavramı, bilgisayar aracılı her türlü üretim, dağıtım ve iletişim biçimini tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Bu bağlamda, yeni medyanın bir tür hiper-medya olduğu söylenebilir; tüm medyaları içeren ve medyalar-üstü olan bir medya. Manovic, “grafiklerin, hareketli görüntülerin, seslerin, şekillerin, mekânların ve metinlerin bilgisayar verisi haline gelmesiyle medyanın yeni medyaya dönüştüğü”nü ileri sürmektedir (2001: 25). Yeni medyanın bir temsil aracı olarak görülüp görülemeyeceği tartışmalıdır. Televizyon ve sinema bize gerçekliğin bir temsilini sunma iddiasındadırlar ancak sunulan, gerçekliğe referans verse de aslında her zaman ideolojik olarak koşullanmış başka bir gerçekliktir; dolayısıyla bu araçlar gerçekliği yansıtmaktan ziyade yaratırlar. Yeni medya ise artık gerçekliğe verilen referansın dahi ortadan kalkmakta olduğu bir tür simulasyon dünyası yaratır. Bu anlamda, yeni medyanın bir temsil aracından ziyade süreksizliği temsil eden bir tür simulasyon aygıtı olduğu ya da olma yolunda olduğu söylenebilir. Cadava’nın aktardığı üzere Jünger daha 1934 yılında şu gözlemlerde bulunmuştur:

Günümüzde herhangi bir yerde bir olay olduğunda çevresi merceklerden ve mikrofonlardan oluşan bir daireyle sarılıyor ve patlayan flaşların parıltısıyla aydınlatılıyor. Olayın temsili birçok durumda olayın “aktarımına” göre ikincil kılınıyor; olay büyük ölçüde nesneye dönüştürülmüş oluyor. Nitekim, bütün amacı dünya çapında yayın nesnesi olmak olan siyasal davalar, parlamento toplantıları ve yarışmaları daha şimdiden görmüş bulunuyoruz. Olay ne kendi tikel mekânıyla ne de kendi tikel zamanıyla sınırlı, çünkü her yerde yansıtılabiliyor ve sayısız kez tekrarlanabiliyor. Bunlar büyük bir mesafeyi gösteren işaretlerdir. (2008: 23)

Bugün büyük mesafeleri kapattığı, uzağı yakına getirdiği söylenen yeni medya teknolojileri aslında mesafeleri arttırmaktadır. Jünger, olayın kendisinin olayın aktarımından daha önemsiz hale gelmesinden bahsediyor; bugünse olayın kendisinin neredeyse gerçekliğini yitirmiş olduğundan, olay ve olayın aktarımı arasındaki sınırların bulanıklaşmış olduğundan söz edilebilir. Jünger’e göre deneyimin zamansal ve mekânsal belirlenimlerden kopması, bizim dünyaya bakan bir göze, birer kayıt aletine dönüşmemize sebep olmaktadır (Cadava, 2008: 24).

Tüketime dayanan toplumsal bir yapı içerisinde kitle iletişim araçları yeni ihtiyaçlar yaratılmasında etkin bir role sahiptirler; bireyler kendi kimliklerini kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayılan imajlar, tüketim nesnelere ve bunlar tarafından üretilen değerler üzerinden kurarlar. Esnek birikimin “tüketim cephesinde, çabucak değişen moda çok daha büyük bir dikkat ve ihtiyaç uyarma yolunda her türlü göz boyamanın seferber edilmesi” (Harvey, 2003: 180) olarak yansıdığını ve bunun kültürel dönüşümle el ele gittiğini belirten Harvey’e göre “fordist modernizmin görece olarak istikrarlı estetiğinin yerini farklılığı, gelip geçiciliği, gösteriyi, modayı ve kültürel biçimlerin metalaşmasını yücelten postmodernist estetik” almıştır (2003: 180). Esnek üretim sistemi ve bunun beraberinde getirdiği istihdam düzeni müthiş bir bireycilik anlayışına dayandığından çalışanların kolektif eylemini daha da zorlaştırmıştır. Sennett da “esnekliğin zamanının yeni bir iktidarın zamanı” olduğunu ve “vadettiği özgürlüğün sahte” olduğunu söylemektedir (2002: 61). Jameson’a göre postmodernizm, geç kapitalizm çağının kültürel mantığıdır; “askeri ve iktisadi Amerikan hakimiyeti akımının üstyapısal ifadesi ya da en azından Avrupa-merkezciliğin sonudur” (Zekâ, 1994: 10). Postmodernizm ilerleme fikrinden kopmasına rağmen, Harvey’in de belirttiği gibi, bir yandan da “tarihi yağmalama ve orada ne bulabilirse onu şimdinin bir boyutu gibi massetme konusunda inanılmaz bir yetenek gösterir” (2003: 71). Urry,

postmodernleşmenin anlık zaman tarafından mekânın feshedilmesi olduğunu söyler (1999: 297). Zamanın şimdiye indirgenmesiyle her türlü derinlik ortadan kalkma tehdidi altındadır; herşey yüzeyde yaşanır, herşey görüntü haline gelmiştir. Postman, ölesiye eğlenme noktasına gelmiş bir topluluk olduğumuzu ve televizyon ile ilgili temel sorunun, herşeyin 'eğlence' söylemi altında sunuluyor oluşu olduğunu ileri sürer (2004:12). Baudrillard, gelişen teknolojiyle birlikte dünyanın simulasyonlardan oluşmaya başladığından ve bu yüzden de gerçek ile görüntü arasındaki sınırların gittikçe silindiğinden ve post-endüstriyel bir topluma geçildiğinden bahseder. Baudrillard'a göre artık televizyon herşeydir; herşey televizyonda konuşulur, televizyonda yaşanır (2002: 129-133). Özetlemek gerekirse, yaşanan tüm bu dönüşümler sonucunda sistemin daha bireyci bir anlayışı yücelttiği, iktidarın etkisinin esnek üretim ve tüketim sistemiyle kırılmak bir yana tam tersine daha da güçlendiği, dolayısıyla sistemin vadettiği özgürlüğün sahte bir özgürlük olduğu, ilerlemeye dayalı zaman anlayışı her ne kadar kırılıyor gibi görünse de aslında şimdinin geçmişin yağmalanması suretiyle mutlaklaştırıldığı, şimdinin mutlaklaştırılması sonucunda herşeyin görüntü haline geldiği söylenebilir. Baudrillard'ın bahsettiği simulasyon dünyasına yeni medya teknolojileriyle birlikte daha da yaklaşılmıştır. En büyük metanın bilgi haline geldiği ve bilgi akışındaki hız ve her türlü bilgiye anında erişim sayesinde fiziksel mesafelerin ortadan kalktığı günümüzün enformasyon toplumunda yeni medya görme biçimini biçimlendirmekte ve zaman, mekân ve gerçeklik kavramlarının yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Günümüz toplumunun içinde bulunduğu en büyük tehlikelerden biri ideolojinin kendi varlığını gizlemesi ve sistemin varolan ideolojiyi nötr olan olarak daha kolay bir şekilde dayatmasıdır. Yeni medyanın beraberinde getirdiği görme biçimi bir yandan ideolojinin gizlenmesine hizmet etmektedir ancak bu görme biçiminin demokratik ve kolektif bir iletişim imkânı ortaya çıkarma potansiyelinin araştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, bu makalede yeni medyanın dayandığı ve yeniden ürettiği görme biçimi çözümlenecek; bu görme biçiminin eylemin ve deneyimin mekânı olan bir kamusal alanın oluşmasına imkân verme potansiyeli araştırılacaktır.

YENİ MEDYA: YENİ BİR GÖRME BİÇİMİ YA DA YENİ BİR KAMUSAL ALAN?

Postmodern olana atfedilen parçalılık (kimliklerin ve içinde yaşanan sistemin parçalılığı; metinlerin parçalı yapısı), süreksizlik, büyük anlatıların sonu, hakikat iddialarının yerini geçerliliğin alması, ikili karşıtlıklara karşı olma, pastiş ve kolaj gibi teknikler, metinlerarasılık, çok-seslilik ve çok-kültürlülük gibi özelliklerin yeni medya için de geçerli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla döneme dair özelliklerle bu dönemin ürünü olan medyanın özellikleri birbirleriyle uyum içindedir. Manovic, haklı olarak, eski medya mantığının endüstriyel kitle toplumu mantığına; yeni medya mantığının ise post-endüstriyel toplum mantığına uygun olduğunu ileri sürmektedir (2001: 41). Modernliğin dayattığı bütünlük anlayışının ortadan kalktığı postmodern toplumun daha özgür bir toplum olup olmadığı tartışılmaktadır ve bu makalenin temel araştırma konusu da bu toplumun ürünü olan yeni medyanın demokratik ve katılımcı bir kamusal alan yaratma potansiyelidir.

Kamusal Alan ve Birey

Özel alan ile kamusal alan arasında yapılan ayırım, birey ve özne kavramlarının 18. ve 19. yüzyıllarda geçirdiği dönüşümle yakından bağlantılıdır. Özel alan-kamusal alan ayırımı bireyin sadece kendisini ilgilendiren meseleler ile toplumun genelini ilgilendiren meseleler arasında yapılan ve bu bağlamda da modernliğe özgü bir ayırımdır. Gelişen iletişim teknolojileri sayesinde bir yandan birbirlerine yaklaşıırken bir yandan da gittikçe yalnızlaşan modern insan için medya, içinde yaşanılan dünyayı kavrayıp anlamlandırmanın, toplumsal meselelerden haberdar olmanın, diğer insanlarla bağlantı kurmanın, kendi kimliğini oluşturmanın, yani bir anlamda varolmanın temel araçlarından biri haline gelmiştir. Bu anlamda medyanın kamusal alan oluşturma potansiyelinin araştırılması önem taşımaktadır.

Miriam Hansen, Almandaca *Öffentlichkeit* teriminin İngilizcedeki karşılığı olan *public sphere*'i aşan bir anlam çeşitliliğine sahip olduğunu; onun gibi mekânsal bir kavram olduğunu, yani anlamların geliştirildiği, dağıtıldığı ve üzerinde tartışarak anlaşmaya varıldığı toplumsal alan ya da arenalara ve aynı zamanda bu süreç tarafından ve bu süreç içinde oluşturulan kolektif gövdeye, 'kamu'ya işaret ettiğini ancak *Öffentlichkeit*'in bunlara ek olarak aynı zamanda tasavvur edilen bir muhteva ve kriter anlamına geldiğini, bu kriterin de açıklık olduğunu belirtir (Özbek, 2004: 141). Negt ve Kluge'nin kamusal alanı da mekânın çizgisel bir zaman anlayışı bağlamında algılandığı günümüzde tecrübe kavramı üzerinden mekâna ve bir süreç olarak zamana vurgu yapmakla farklı bir açılım sağlama potansiyeline sahiptir. Tecrübe anlamına gelen *Erfahrung* sözcüğü, sürmek, yolculuk etmek, hareketlilik, seyahat etmek, etrafta dolanmak ya da seyr-ü sefer etmek manasını taşıyan *fahren*'dan türemiştir. Böylece *Erfahrung* hem zamana ilişkin bir boyut, yani süre, alışkanlık, tekrar ve dönüş iması taşıyor; hem de tecrübe eden öznenin bir derece risk aldığını ima ediyor (Özbek, 2004: 150). Kavram bir yandan, tecrübe sahibi olma ve düşünömsellik, ilişkiler ve bağlantılar görebilme, gerçeklik ve fanteziyi el çabukluğuyla birbirine geçirebilme, geçmişi hatırlama ve başka bir geleceği tahayyül edebilme yeteneklerine dayanıyor; öte yandan tam da bu yeteneklerin, endüstrileşme, kentleşme ve modern tüketim kültürünün saldırısı altında tarihsel olarak parçalanmasına ve dönüşümüne işaret ediyor (Özbek, 2004: 150). Negt ve Kluge için kamusal alan farklı türde kamusalıkların bir karışımıdır; çoklu, çeşitli ve eşitsiz katılımcılar arasındaki söylemsel çekişmenin alanıdır; bu farklılık nedeniyle de potansiyel olarak öngörülemez bir süreçtir ve soyut evrensellik idealleri yerine maddi yapılarda temellenen farklı, çeşitli kamular arasındaki tercümeyle mümkün kılan kapsayıcı bir boyut içeren bir kategoridir (Özbek, 2004: 163). Bu yazı boyunca da kamusal alan kavramıyla bireylerin eşitler olarak özgür biçimde katılabilecekleri, deneyimin ve eylemin mekânı olma ve sistemde bir dönüşüm yaratma potansiyelini taşıyan bir alan kastedilmektedir. Yeni medya yeni bir deneyim biçimi yaratmıştır, gerçeklik ve fantezi bu medyada içiçedir ve aralarındaki sınır neredeyse tamamen silinmiştir. Sürmek, yolculuk etmek, hareketlilik, seyahat etmek anlamlarını taşıyan *fahren* kelimesinden türeyen ve deneyim anlamına gelen *erfahrung* sözcüğü yeni medya bağlamında düşünüldüğünde son derece anlamlıdır. Ancak yeni medyada tehlike ve risk söz konusu değildir, yapılan yolculuklar büyük bir kütüphane içinde gezinmeye benzerdir. Geçmişin hatırlanması ve geleceğin tahayyül edilmesiyle geçmiş ve geleceğin anın içinde erimesiyle birlikte ortadan kalkma tehdidi altındadır.

Antik Yunan'dan bu yana kamusal alan her zaman dışlayıcı olmuştur. Kamusal-özel ayrımının, Antik Yunan'da *polis*, yani sitenin doğuşuyla birlikte ortaya çıkmaya başladığı söylenebilir. Antik Yunan'da kamusal alan yurttaş olabilmek için katılınması gereken pratik ve etkinlikleri içerirken, özel alan bireyin yalnızca kendisini ilgilendiren, aile yaşamına ait pratikler anlamına geliyordu. Aristoteles üç ana topluluk biçiminden söz eder: üremek ve hayatta kalmak gibi yalın ihtiyaçların karşılanması için kurulmuş ekonomik bir birim olan aile, birden fazla ailenin bir araya gelmesinden oluşan köy ve en yüce iyiyi amaçlayan ve insan doğasının kendini tümüyle gerçekleştirebileceği politik bir topluluk olarak *polis*, yani site. Aristoteles'e göre 'iyi yaşam' politik olarak nitelendirilmiş yaşamdır (Keskin, 1998: 106). Kamusal alan kavramı, Antik Yunan'daki *polis* ve *oikos* ayrımının devamı olarak görülebilir: *polis*, pazarda ve topluluk meclislerinde yarışmacılıkla sağlanan kamusal hayatın alanı olarak, *oikos* özel hayatın alanı olarak tanımlanır. Ancak Antik Yunan'da kamusal hayata katılımın koşulu özel alanda özerk olmaktır; kişinin kendisi için çalışan ve hayatının devamını sağlayan köleleri olmalıdır ki kamusal alanda yer alabilsin. Antik Yunan'da kamusal alanda yer almanın, yani demokratik katılımın ön şartı Atina doğumlu, reşit ve hür bir erkek olmaktır. İnternetin Antik Yunan'dakine benzer bir demokrasi yaratabileceğine inanılmaktadır ancak Antik Yunan demokrasisinin dışlayıcılığı gözden kaçırılmaktadır. Ancak farklı grupların seslerini duyurma olanağına kavuşması ve Antik Yunan'daki gibi bazı grupların seslerini duyurmasının hükümetlerce engellenmesi ve sansürlenmesi anlamında Antik Yunan demokrasisiyle internetin yaratma potansiyeli olan demokrasi arasında bir benzerlik kurulabilir. Ancak bu noktada sorulması gereken bir başka soru da internette varolan bu farklı seslerin ne derece duyulduğu ve duyulmasının herhangi bir dönüşüme sebep olup olmadığıdır. Bu sesler internette yer aldıklarında ancak herhangi bir eylem ya da değişime yol açmadıklarında, aslında sadece bu seslerin, marjinal konumlarından sistemin içine çekilerek ehlileştirilmesi söz konusu olmaktadır.

Locke, Rousseau ve Hegel'in alanlar arasında yaptıkları ayrımlar da özgürleştirici olmaktan ziyade dışlayıcıdır. Locke, varoluş biçimlerini üç alana ayırır: duygusallığın, aşkın, duygunun ve merhametin alanı olan özel alan, yani kadınların alanı; rasyonelliğin, sözleşmenin ve mübadelenin gerçekleştiği alan olan kamusal alan, yani hür erkeklerin alanı ve toplumun hizmetindeki polis, savcı ve askerlerin alanı olan siyasal alan. Rousseau ve Hegel'de de iki alan vardır: kadınların, çocukların ve özürlülerin dünyası olan özel alan ve devletle özdeşleşmiş, devleti tanrısal bir aşk gibi yüreğinde hissedilen ve bu sevdıyla kendinden geçen erkeklerin dünyası olan kamusal alan (Çaha, 1998: 85). Seyla Benhabib gibi bazı feminist teorisyenler de özel alan ile kamusal alan arasındaki ayrışmanın patriarkal kültür temeli üzerinde seyreden ve kadının özel alana hapsedilmesini sağlayan bir ayrım olduğunu iddia ederler (1992: 89-90). Duygusallık, merhamet gibi özellikler kadına atfedilirken; rasyonellik, müzakere ve mübadele özellikleri erkeklere atfedilir. Kadın ev-içi alandaki işleri yerine getirirken; erkek evin dışındaki işleri halleder. Kadın özel hayata (ve aslında erkeğin özel hayatına) ait sayılırken; erkek kamusal hayat içinde yer almasıyla tanımlanır. Bu noktada, kamusal alanda kimlerin yer alabildiği, kimlerin seslerini duyurabildiği sorusu önem kazanmaktadır.

Bunların yanı sıra, kamusal alan bireyselleşme ve sekülerleşme süreçlerinin ürünü olan modern bir kavramdır. Feodal dönemde özel ve kamusal arasında bir ayırmadan bahsedilemezdi: bu dönemde feodal lord kendi konumunu kamusal olarak temsil ederdi, dolayısıyla kamusal alan bir yöneticinin somut varlığına bağlıydı.

Feodal otorite kutsal iktidarını halk için değil halkın önünde temsil ederdi (Özbek, 2004: 97). Habermas, 18. yüzyılın sonunda feodal erklerin kutuplaşma sürecine girdiklerini ve özel ve kamusal unsurlar şeklinde parçalandıklarını, Kilise'nin konumunun Reformasyon'a bağlı olarak dönüştüğünü ve dinin bunun sonucunda özel bir mesele haline geldiğini, ticaretle uğraşanların bir burjuva toplumu inşa ettiğini ve bu gelişmeler sonrasında feodalitenin temsili kamusal alanının yerini ulusal ve bölgesel devletlerle birlikte ortaya çıkan 'kamusal otorite'nin yeni alanının aldığını belirtir (2007: 71–72). Taylor, kamusal alanın toplumun üyelerinin ortak bir görüş oluşturmak amacıyla düşünsel alışverişte buldukları, dindışı bir zaman anlayışına dayanan, bağlamüstü bir mekân olduğunu belirtir (Özbek, 2004: 259). Kamusal alan ve sekülerlik ilişkisi kamusal kavramının sekülerleşme sonrasında ortaya çıkması bağlamında önemlidir. Aydınlanma ile başlayan süreç içerisinde araçsal aklın merkeze yerleşmesiyle birlikte din bir referans olmaktan çıkmaya başlamıştır. Bireyselleşme süreci içinde bireyin her türlü bağından kurtarılması gerekmektedir ki sisteme uyum sağlayabilsin.

Kamusal alan Batı modernitesinin bireyci yaklaşımı sayesinde bir pazaryerine dönüşmüştür: birey kendi kendisinin ölçütü olduğunda ve kendisine yettiğinde kamusal alanın varoluş sebebi ortadan kalkar çünkü kamusal alan yurttaşların belirli konularda hep beraber tartışmak, konuşmak ve eylemek üzere bir araya gelmelerini gerektirmektedir. Kamusal olan ve özel olan arasında bir ayırmadan bahsedilebilmesi için özel alana ait, yani bireyin sadece kendisini ilgilendiren meseleler ile kamusal alana ait, yani toplumun bütünü ilgilendiren meseleler arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir. Bireyciliğin henüz ortaya çıkmadığı toplumlarda, insan toplum içinde, onunla birlikte tanımlandığından böyle net bir ayırım da söz konusu değildir. Moderniteyle birlikte özel alana ait meseleler net bir biçimde tanımlanmış; bireyin bu yarışmacı kültür içinde varoluşu için gerekenlerin dışında kalan hemen herşey, sistemin işleyişini bir şekilde bozabileceği düşünülen her türlü farklılık özel alana hapsedilmiştir. Özel alanlarında nispeten daha özgür olan bireyler, bu alanın dışına, kamusal alana çıktıklarında herkes gibi olmak ya da en azından herkes gibi görünmek, tehdit oluşturabilecek her türlü farklılıklarını törpülemek durumundadırlar.

Dünyayı kendi üzerinden açıklayan, kendisini sadece kendisine dayanarak tanımlayan, kendi çıkarlarını herşeyin merkezine yerleştiren modern bireylerin 'toplumsal' meseleleri tartışmak için bir kamusal alana ihtiyaçları olup olmadığı ya da bu 'toplumsal' meselelerin onların meseleleri olup olmadığı da tartışılmalıdır. Özel\kamusal alan ayırımının kendisi kamusal meselelerin bireylerin meselesi olmadığı imasını taşıdığı için de zaten bireyi -kapitalizmin kendine yönelmiş bireyini- kamusal meseleleri tartışma, kamusal alanda yer alma düşüncesinden uzaklaştırmaktadır. Kadir Cangızbay, "Globalleşme ve Kamusal Alan" adlı makalesinde 'ne'liğin insan açısından 'olunan'a ilişkin olduğunu ve günümüzde insanın 'ne' olduğu üzerinden tanımlandığını ve insanın artık 'yapılan', yani fiilleri düzeyinde 'hiçkimse', yani aslında 'herkes' olduğunu iddia eder (Özbek, 2004: 302). Aslında Cangızbay'ın bu tanımlaması günümüzün kendisini kitle iletişim araçlarının sağladığı imajlar ışığında sürekli olarak yeniden biçimlendiren ve kendini belli görüntüler üzerinden tanımlayan ancak eyleme yetisini yitirmiş olan bireyini gayet iyi anlatmaktadır. Bu bağlamda, bireyin kamusal alanda varoluşunun temelinde bireyin kendisini 'yapılan', yani eylemleri üzerinden tanımlaması olduğu ancak bugün eylemin ortadan kalkmakta olduğu söylenebilir. Yeni medya, eylemeyi internet üzerinden tıklayarak protestolara

katılmakla sınırladığında ve bu eylem bireyin kimliğini oluşturma özelliğini yitirdiğinde yaratıcı bir eylemden ziyade bir tür kendini tatminden bahsedilebilir. Kamusal alanın farklılıkların yaşandığı, deneyimlendiği, herkesin kendi sesiyle varolabildiği çok-kültürlü, çok-sesli, çoğul bir mekân olduğu ya da olması gerektiği yönündeki tez daha en baştan, yani böyle bir ayırım üretildiği andan itibaren sorunlu hale gelmektedir. Ancak bu kamusal alanın farklılıkların ifade edildiği, çok-sesli bir mekân haline gelemeyeceği anlamına gelmemelidir.

Yeni Medya ve Birey

Yeni medya öncesinde medya teknolojileri temelinde perspektif ideolojisinin bulunduğu bir görme biçimine dayanıyorlardı. Perspektifte görülen nesnelerin sabit bir noktaya referansla düzenlenmesi ilkesi öznenin konumunun belirlenmesini sağlar ve perspektifle yaratılmış bir çerçeve devamlı ve hareketsiz bir bütün sunarak varlığın tamlığı ve homojenliği görüşünü üretir (Rosen, 1986: 288-289). Perspektif, izleyeni merkeze yerleştirerek ona bir yandan tanrısal bir konum atfederken, bir yandan da ona neyi nasıl görmesi gerektiğini, belirlenmiş tek bir bakış açısını dayatır. Eski medya izleyeni böylesi bir özne-nesne konumuna yerleştirir: bir yandan onu tanrısal bir konum olan öznellik mertebesine yükseltirken, bir yandan da ona tek bir görme biçimini dayatarak onu nesneleştirir. İnternetin çok-parçalı ve çok-katmanlı yapısı bağlamında perspektif ideolojisinin dışında yer aldığı ileri sürülebilir. İnternet devamlı ve hareketsiz bir bütün sunmaktan ziyade, süreksiz ve hareketli bir yapıya sahiptir; kullanıcıya da varlığının tamlığı ve homojenliğinden ziyade varlığının parçalılığı ve heterojenliği görüşü dayatılır. Diğer medyaları bünyesinde toplayan, fotoğraf çekmek, fotoğraflarınızı ağ ortamına aktarmak, başka cep telefonlarına yollamak ve internette gezinmek için kullanılabilen cep telefonları da bu çok-katmanlılığı yansıtmaktadır. Perspektifle yaratılmış bir çerçeve izleyenin duracağı noktayı önceden belirlerken, internet (ve aynı zamanda cep telefonları, bilgisayar oyunları, sanal gerçeklik aygıtları) içine girilebilen, içinde dolaşılabilen ve kullanıcının müdahalesine izin veren bir yapıya sahiptir. İnternete girmek, sörf yapmak ve internette gezinmek gibi dildeki kullanımlar da bunu yansıtmaktadır. Ancak internet tek kişi elinden çıkmış homojen ve sabit bir metin değil, daha çok içinde perspektifle üretilmiş metinlerin de yer aldığı ve içinde gezen kişinin müdahalesine kısmen de olsa izin veren bir galeriye, bir müzeye ya da bir kütüphaneye benzetilebilir. Bu sebeple de internetin perspektifin dayattığı görme biçiminden tamamen muaf olduğu söylenemez.

Perspektifin temelinde bireyi merkeze yerleştiren bir anlayış bulunmaktadır. Perspektif ideolojisine dayanan bir metinde izleyenler belirlenmiş tek bir hikâyeyi takip ederler, metnin içinde gidebilecekleri yönlerin sınırları önceden belirlenmiştir. Modern görme ve düşünme biçimi perspektif ideolojisine dayanmakta ve bu ideolojiyi sürekli olarak yeniden üretmektedir. İnternette ise durum böyle gözükmemektedir: hikâyeler katmanlıdır, belirlenmiş tek bir hikâyeden ziyade içinde gezinilebilecek bir hikâyeler çokluğundan bahsedilebilir. Günümüzün bazı bilgisayar oyunlarında oynayan kişi belirli aşamaları aşarak kendi hikâyesini kendisi belirleme ayrıcalığına sahiptir. Onun hikâyesini belirleyen kendi seçimleridir. Bir programcının tasarladığı labirente tek yönlü olarak ilerlenen *shoot'em up* tarzı oyunların (platform oyunları) yanı sıra GTA, Morrowind gibi oyuncuya kayda değer oranda hareket (hatta hareketsizlik) alanı sunan (ilerlemek istediğinde yine oyuncuyu yönlendiren ama bu konuda da bol seçenek sunan) oyunlar da vardır. Dolayısıyla tüm oyunlar

oynayan kişiye bir özgürlük alanı tanımasa da bunu yapan oyunlar bulunmaktadır. İnternet kullanıcısı da internette gidebileceği yönlerin belirleyicisi konumundadır. Ancak bu noktada internet kullanıcısının ya da bilgisayar oyunu oynayan birinin sahip olduğu bu hangi yöne gideceğini belirleme özgürlüğünün sınırlarının ve yaptığı seçimlerin gerçekten ne kadarının kendi seçimleri olduğunun sorulması gerekmektedir. Perspektif bireyselleşmeye ve bireyin özne mertebesine yerleştirilmesine dayanmaktadır; yeni medyanın da bireyselleşmeyi ortadan kaldırdığı söylenemez. Yeni medya ideolojisi, bireye esnek üretimdekine benzer bir özerklik ve özgürlük vermektedir.

Althusser, “ideolojinin varoluşu ile bireylerin özneler olarak çağrılmaları ve adlandırılmaları”nın “bir ve aynı şey” olduğunu söyler (2000: 64). Bireyin tüm bağlarından kurtarılıp özne olarak merkeze yerleştirilmesi bütün anlamlandırma süreçlerinde belirleyici olmaktadır. Bireylerin görme ve düşünme biçimlerinin böylesine kodlandığı ve özgürlük söylemi altında homojen bir dünya görüşünün yayıldığı bir sistemde özgürlükler zaten bireyler farkında olmaksızın kısıtlanmıştır. Yeni medya döneminin ideolojisinin bireylere yaptığı gibi kullanıcılarını kendi seçimlerinin kendilerine ait olduğuna inandırmaktadır oysa bu seçimler önceden programlanmıştır, dolayısıyla burada, varolan birkaç seçenektan birini seçme özgürlüğü dışında bir seçme özgürlüğünden bahsetmek güçtür. Bilgisayar oyunlarındaki seçimler, bir yandan da oyun içindeki kuralları kabul etmeye ve içselleştirmeye dayanmakta, dolayısıyla da aslında bir disiplin rejimini kabul etmeyi gerektirmektedir. Kişinin fiziksel hareketlerini algılayarak ekranda kişinin kendi hareketlerini izlemesine ve biçimlendirmesine imkân veren Wii teknolojisi, bir yandan da bedeni disipline etmenin bir aracı olarak görülebilir. Millington, Wii üzerine yazdığı makalede “aktif video oyunları”nın “bir yandan kendini ifade etme ideolojilerini harekete geçirirken, birbirinden ayırt edilemeyen, birbirinin yerine geçebilecek, “arzulanan” vatandaşlar yaratmaya katkıda bulunduğunu” ileri sürer (2009: 637). Yeni medyanın interaktif olma özelliği, onun ardında yatan ideolojinin görülmesini engelleyen bir kalkan işlevi görmektedir. Manovich’e göre, yeni medyanın interaktif olduğu görüşü bir mitten öteye geçmez (2001: 61). Manovich’in bunu söylemesinin üzerinden 10 yıl geçmiştir ve bugünkü teknolojiyle o günün teknolojisi karşılaştırıldığında arada büyük farklar olduğu görülecektir. Ancak her ne kadar bugünün yeni medyası interaktiviteyi daha fazla desteklese de temelindeki görme biçiminde ve ideolojide herhangi bir dönüşüm gerçekleşmediğinden bugün de sadece sahte bir özgürlük söz konusudur. Greg Goldberg, yeni medya, interaktivite ve katılım üzerine çalışmasında katılımın “pasif tüketiciyi kontrolden kurtarmaktan ziyade, kendini ifade etme görünüşü altında daha ‘derin’ düzeyde bir kontrol oluşturduğunu” ileri sürer (2011:743).

Perspektif ideolojisine dayanan eski medya, izleyeni durduğu yerde hareketsiz kılarak onu pasifleştirir ve eyleme geçmesini engeller. Perspektif kullanılarak oluşturulmuş bir çerçevede bakan kişinin duracağı nokta bakılan resim tarafından belirlenmiştir; bakanın gözü merkeze yerleştirilmiştir ancak yerleştirildiği noktada hareket etmesine izin verilmez. Bakan kişinin resmin içinde dolaşma olasılığı ortadan kaldırılmıştır; perspektifle yaratılmış bir resim bakana bütünlüklü ve tamamlanmış bir dünyaya baktığı izlenimini verir. Sanal gerçeklikte, bu gerçekliğin içindeki kişi tam tersine hareket etmek durumundadır. Ancak nasıl ki fordist sistemde işçi fabrikadaki makinenin bir kolu haline geldiyse, sanal gerçeklik içinde birey bilgisayara bağlı hale gelir. Sanal gerçeklikte “bütün beden dev bir mouse ya da joystick” haline gelmiştir (Manovic, 2001: 109). Bu anlamda,

yeni medya bireye daha da özgür olduğu fikrini empoze eder ve böylece bireyin içinde yer aldığı disiplin rejimini görmesini birey düşüncesini daha da pompalayarak engelleme işlevini yerine getirir.

Yeni Medya, Zaman ve Mekân

Kapalı ve tanımlanabilir bir mekân anlayışına, ilerlemeci bir zaman anlayışına dayanan perspektif izleyenlere sınırları belirli, homojen bir dünya sunar. Kamusal alan, Negt ve Kluge'nin de belirttiği gibi, tecrübe etmek, mekân içinde seyahat etmek imaları taşımakta ve zamanın süre, tekrar ve dönüş boyutlarına vurgu yapmaktadır. Sınırları belirlenmiş, kapalı bir dünya içerisinde yapılan seyahatin sunacağı tecrübe de tektip bir tecrübe olacaktır. Bunun yanı sıra ilerlemeci bir zaman anlayışı içerisinde süre, dönüş ve tekrar boyutları ortadan kalkacak; bu da zamanın süreç-odaklı değil, sonuç-odaklı bir biçimde algılanmasına yol açacaktır. Yeni medya, bu perspektif ideolojisine dayalı görüntüleri, imgeleri hiyerarşik olmayan bir düzen içinde art arda dizmesi bakımından bir bütün olarak ele alındığında bu ideolojiyi kırıyor görünmektedir ancak bir yandan da bilgisayar aracılığıyla dolaşımda olan görüntüler tek tek ele alındıklarında çoğunlukla perspektif ideolojisi dışında yer almadıkları görülmektedir. Aradaki fark, bilgisayarın diğer medyaları da içeren bir aracı konumuna gelmiş olmasıdır.

Mesafeye dayanan *aura* yeni medya çağında ortadan kalkmıştır, zira mesafenin kendisi ortadan kalkmıştır. Yeni medya teknolojileri sayesinde dünya üzerindeki her yer ulaşılabilir ve bu sebeple Virilio, "20. yüzyılda mekân boyutunun ortadan kalktığını" ileri sürer (Manovic, 2001: 172). McLuhan, mekânlar arasındaki sınırların elektronik iletişim teknolojileri sonrasında ortadan kalkacağını söylemiş ve küresel bir köye doğru bir dönüşüm yaşanacağını ileri sürmüştü (McLuhan, 2005). Her ne kadar sınıfların ortadan kalktığı, uluslar arasındaki sınırların silinmeye yüz tuttuğu söylene de, iletişim teknolojileri dünya üzerindeki tüm halkların eşitler olarak yaşayabileceği ve demokratik ve kolektif iletişime dayalı küresel bir köyün oluşmasına sebep olmamıştır. Ayrıca küresel bir köy düşüncesi özgürlüğe değil, tüm farklılıkların silinmesine ve tektipleşmeye yol açacaktır.

Günümüzün "küreselleşmekte" olan dünyasında sanki artık tüm bilgiler herkese açıkmiş gibi bir mit yaratılmaktadır oysa medyada yer alanlar her zaman için kurgulanmış paketlerdir. McLuhan'ın "medyanın kendisinin mesaj olduğu" yönündeki tezine Baudrillard "Masajın (ve aynı zamanda kitle çağının) mesaj" olduğunu söyleyerek cevap vermektedir (Baudrillard, 2006: 42). Ona göre, kitle iletişim araçlarının ilkesi büyümedir ve insanı büyüleyen de anlamın nötralize edilmesidir.

Habermas'ın nitelediği biçimiyle kurumsallaşmış bir kamusal alan, demokratik radikal prosedürlerin işlerliğinin garantilendiği, bunun da ötesinde gerçek bir eşitlik ve özgürlüğün koşullarının savaş/şiddet dışı yolla, iletişimsel rasyonalite aracılığıyla yaratılmaya çalışıldığı politik alandır (Özbek, 2004: 75). Bu bakımdan, yeni medyanın demokratik bir kamusal alan yaratma potansiyelinin tartışılmasında kamusal alanı iletişimsel rasyonalite bağlamında tanımlayan Habermas önem taşımaktadır. Habermas, modernliğin tamamlanmamış bir proje olduğunu söyler ve kamusal alan ilkesi ışığında modernliği savunur (1981: 158-159). Kamusal alanın yeniden eski gücüne kavuşturulmasıyla modernliğin Aydınlanma döneminde tarif edilen ideallerine kavuşabileceğini

ileri sürer. Habermas, moderniteyi bir rasyonalizasyon süreci olarak ele alarak ve araçsal rasyonelliği evrenselleştirerek demokratik bir özgürlük mekânı olarak kamusal alanı ortadan kaldırır ve kamusal alanı teknik meselelerin alanına indirger. Habermas, *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*'nde kamusal alan kavramının tarihsel gelişimini düzenli bir şekilde gözler önüne sermesine karşın liberal kamusal alanı idealleştirir. Habermas'ın kamusal alanı dışlayıcıdır ve bunun temelinde de ötekileştirmenin iktidarların kendi varlıklarının meşruiyetini sağlamak için kullandıkları bir yöntem olması yatmaktadır. Yeni medya en azından şimdilik iletişimsel bir rasyonaliteye yol açmamıştır; daha çok bir disiplin ve kontrol mekanizması işlevi görmekte, savaşları ortadan kaldırmaktan ziyade savaşlara hizmet etmekte ve dünyada yaşanan olayları online olarak izleyen bireyleri dayattığı görme biçimiyle daha da pasif kılmaktadır. Harvey (2003), içinde yaşamakta olduğumuz anı "zaman-mekân sıkışması" olarak tanımlar; zaman kısılırken, mekân küçülür ve bunun ortaya çıkmasında teknolojik gelişmelerin büyük bir etkisi vardır:

Mekânsal telekomünikasyonun yarattığı bir 'küresel köy'e ve ekonomik ve ekolojik karşılıklı bağımlılıklardan örülmüş bir 'uzay gemisi dünya'ya doğru küçüldükçe ve zaman ufukumuz sonunda içinde bulunduğumuz andan başka birşey kalmamacasına kısıldıkça (şizofrenin dünyası) mekânsal ve zamansal dünyalarımızın sıkışması duygusunun hakimiyetiyle başa çıkma zorunluluğuyla karşı karşıya kalırız. (Harvey, 2003: 270)

Yeni medya teknolojileri her türlü habere anında ulaşılmasını, tüm dünyada yaşanan olayları online olarak izleyebilmeyi olanaklı kılmıştır ve bu bağlamda zaman-mekân sıkışmasından bahsedilebilir. Önemli olan, böylesi bir enformasyon toplumunun demokratik ve kolektif katılıma dayalı bir kamusal alan oluşturup oluşturamayacağı meselesidir. Hannah Arendt'in teorisinde eylem bizzat kamu alanını kuran etkinlik olması bağlamında kutsanan bir insan etkinliğidir. Konuşma, tartışma, belirli kararlar alma ancak kamu alanında gerçekleşebilen ve tam da bu kamu alanını oluşturan siyasal eylemlerdir. Arendt'e göre bireyler özgürlüğü ancak siyasette yaşayabilirler (Miller, 1994: 40). Arendt, modern toplumun "bir zamanlar [sadece] hanenin mahrum edildiği eylem olanağını her düzeyde dışlamış" olduğunu ve üyelerine "normalleşmelerini sağlamaya ve kendiliğinden eylemlerde ve sivilliklerde bulunmayacak biçimde davranmalarına yönelik sayısız ve muhtelif kurallar vazederek, onlardan belli bir davranış tarzı içinde olmalarını" beklediğini belirtir (2006: 81). Bu bağlamda, Arendt kamusal alana özel bir vurgu yapar çünkü eylemin alanı esasen kamu alanıdır. Modern toplumların sorunu, bu kamu alanının ortadan kalkmaya başlamasıdır:

Bir araya gelmemizi sağlayan bir ortak dünya olarak kamu alanı tabir caizse birbirimizin üzerine yıkılmamızı önler. Kitle toplumunu katlanılması son derece güç bir şey yapan, en azından aslen, içerdiği insan miktarı değil, aralarını-kuran dünyanın, onları bir araya getirme, ayırma ve bağlantılandırma gücünü yitirmiş olmasıdır. (Arendt, 2006: 96)

Kamu alanının varlığı perspektiflerin çoğulluğuna dayanır. Arendt, her ne kadar Habermas'ın indirgemeciliğinden oldukça uzak olsa da bütüncül bir kamusal alan kavrayışını sürdürmekte ve belki de ona çok fazla şey atfetmektedir. İçinde yaşadığımız, her şeyin parçalandığı, bütüncül bir kimlikten bile bahsedemeyeceğimiz bir dünyada böyle bir alanın imkânı meselesiye oldukça sorunludur. Modern insan bilgiye anında ulaşma imkânına sahip olmasına karşın, herhangi bir tepki verme yetisini yitirmiştir. Arendt, tüm

bu sürecin temelinde modern dönemde kamusal alanın ortadan kalkmış olmasını görür; ona göre bireyselleşme sonucunda insanların birbirleriyle bağlantı kurabilme imkânları ortadan kaldırılmıştır. Televizyon ekranları bir yandan 'bilgilendirirken' bir yandan da izleyenleri eylemsiz kılar; günümüzde yeni medya teknolojileri bu riski daha da fazla taşımaktadır zira makinaya bağlı olan birey yerinden hiç kalkmadan eylediğini düşünmekte, anlık bir tatmin yaşamakta ama hayatının geneline bunu uyarlayamamaktadır. Bu teknolojiler, kamusal-özel ayırımının neredeyse silikleştiği küreselleşme yolundaki dünyada bireyleri tamamen özel alanlarına hapsedme tehlikesini içlerinde taşımaktadırlar. Televizyonda yapılan tartışma programlarına ya da internetteki tartışma forumlarına katılmak bu anlamda yeterli değildir. Bu, tam da modernitenin bireylere sağladığına benzer sahte bir özgürlüktür çünkü program kalıbı içerisinde izleyen kişi söylenmesine izin verilenleri ona verilen sürede söylemek zorundadır. Medyada yer alan her türlü metnin bir kurgu olması meselesi de buna eklenince ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: neyin tartışılacağı, kimlerin bu tartışmada söz alabileceği, söz alanların ne kadar ve nasıl konuşması gerektiği önceden belirlenmiştir. İktidar, bireyleri konuşurmak ve kendini böylece aklamak ister ki kendi gediklerini onların söyledikleri üzerinden kapatabilsin. Medyada yer alan tartışmalar bunun güzel bir örneği olarak görülebilir. Yeni medya teknolojileri sayesinde artık bireyler sürekli bir kendini ifade etme durumu içinde yaşamaktadırlar ancak kendini ifade etmek haklarını elde etmelerini ve özgürleşmelerini sağlamamaktadır. Foucault, baskının olmadığı bir alan olarak kamusal alan fikrine iktidarın her yere yayılmış olduğu teziyle karşı çıkar. Lyotard, meta-anlatıların sonunun geldiği ve her şeyin parçalandığı postmodern dünyada uzlaşma dayanan bir kamusal alanın varolamayacağını düşünür ve Arendt'in bir kayıp olarak gördüğü bu parçalanmayı ve bu parçalanmanın yarattığı heterojenliği olumlu bir şey olarak değerlendirir (1994: 12-14). Harvey, "bütün grupların kendi sesleriyle konuşma ve bu sesi meşru kabul ettirebilme hakkına sahip olmasının" postmodernizm için temel bir nokta olduğunu söyler (2003: 64). Yeni medya teknolojileri de farklı ve hatta zaman zaman sistemden dışlanmış olan grupların kendi seslerini duyurabilmelerine ve kendilerini ifade edebilmelerine imkân vermektedir. Dahlberg, internet üzerinden gerçekleştirilen eylemlerin dışlanmış grupların seslerine dikkat çektiğini ileri sürmektedir (2011: 862) ancak her ne kadar farklı seslerin kendini duyurabilmesi ve görünür hale gelmesi önemli olsa da, bu görünürlüğü onların haklarını almasını mı sağladığı yoksa sadece sistem dışındakilerin sistemin içine çekilmesine mi hizmet ettiği sorunsallaştırılmalıdır. Yeni medyanın dayattığı görme biçimi sistemin işleyişine bir darbe indirmekten ziyade onu sürekli olarak yeniden üretmektedir. Baudrillard ise kamusal alanın herhangi bir devrim ya da özgürlük ortaya çıkaramayacağını, kitlelere yapılan çağrının her zaman yanıtsız kaldığını belirtir (2006: 11):

Kitleler artık bir gönderen olmaktan çıkmışlardır. Çünkü artık temsil edilememektedirler. Ses vermeyen bu kitleler sondajlar aracılığıyla sık sık yoklanmaktadır. Düşünceleri yansıtılmamaktadır. Yalnızca ne düşündükleri konusunda testler yapılmaktadır. (Baudrillard, 2006: 26)

Baudrillard'ın hiper-simülasyon evreninde anlam denilen şey ortadan kalkmıştır ve gerçeklikten bahsedilemez. Anlamın ve toplumsalın ortadan kalktığı bir dünyada insanlar eylem yeteneklerini ya da hatta arzularını tamamen yitirmişlerdir. Bu noktada da ne sınırları belirli bir kamusal alandan bahsedilebilir, ne de böylesine bir alan herhangi bir özgürlük potansiyelini içinde barındırmaktadır. Bu noktada, kamusal alandan belki de ancak tamamen parçalı, heterojen, çoklu bir yapı olarak bahsedilebilir; bunun aksine homojen bir

alandan bahsetmek dışlayıcı olmaktan kurtulamayacak ve herhangi bir özgürlük yaratmak bir yana sistemi yeniden üretmekten başka bir işe yaramayacaktır. Kamusal alan, tarihsel süreç içerisinde bahsettiğimiz anlamda bir alan olmaktan uzak olmuş olsa da toplumsal meselelerin -ki bu noktada aslında bireysel meselelerin dahi toplumsal olduğu unutulmamalıdır- özgür bir biçimde tartışıldığı, ilerlemeci bir zaman ve mekân anlayışını yeniden üretmeyen, parçalı, heterojen, çoklu bir yapıya sahip olan, eylemin ve deneyimin mekânı olabilecek bir kamusal alan, alternatif bakış açıları üretme ve içinde yaşanan görme ve düşünme biçiminde ciddi dönüşümler yaratma potansiyeline sahiptir. Kurgunun kurguluğunu gizlemesi ile perspektif ideolojisine dayanan modern söylem kurgunun altında gizlenmekte ve izleyenlere tek-boyutlu, kapalı bir dünyayı tek gerçeklik olarak sunmakta ve izleyenlerin sadece izleyenler olarak kalmasını garanti altına almaktadır. İktidarın görünmezliği ve toplumun tüm katmanlarına yayılmış olması ona karşı herhangi bir eylem imkânını baştan yok etmektedir. Son zamanlarda diktatörlük sistemiyle yönetilen ülkelerde yaşanan ayaklanmalar biraz da iktidarın buralarda görünür olmasının ve iktidar sahibinin belirli olmasının sonucudur; yeni medya teknolojileri ayaklanmayı gerçekleştirecek olan kişilerin hızlı bir şekilde bir araya gelmiş olmasını sağlayabilir ve bu da elbette önem taşımaktadır ancak burada kamusal bir alan oluşmasını sağlayan iktidarın görünürlüğüdür.

Douglas Kellner, yeni teknolojiler ile demokrasi ilişkisi üzerinde durur ve yeni teknolojinin ve demokrasinin savunucularının, yeni iletişim teknolojisinin ana akım medya ve politikadan dışlanmış grup ve bireylere olağan politik tartışma spektrumunda yer almayan fikirleri yayma ve genellikle muhalif fikir ve gruplara kapalı tutulan tartışma ve diyaloglara katılma olanağı veren araçlar sunduğunu öne sürdüklerini ve bu görüşe göre yeni iletişim teknolojilerinin demokrasiye katkıda bulunduğunu belirtir (Özbek, 2004: 715). Kellner'a göre demokrasiyi ve politikayı eski tanımları içinden düşünmememiz ve varolmakta olan değişimleri kabullenmemiz gerekmektedir. Ancak yeni medya teknolojileri perspektif ideolojisinden muaf olmamaları dolayısıyla belirlenmiş bir görme ve düşünme biçiminin ürünüdürler ve bu yüzden de yapıları itibarıyla ekranın karşısında yer alan, kamerasıyla ve hatta cep telefonu ile her tür görüntüyü her an çekebilen ve her türlü 'bilgi'ye erişim imkânı olan kişiyi özne olarak merkeze yerleştirmekte ve tam da böyle yapmakla alternatif bir görme, düşünme ve yaşama biçiminin önünü kesmektedirler. Kellner muhalif grupların kurduğu internet sitelerinden, internet aracılığıyla yapılan eylem çağrılarında, bunları daha geniş kitlelere duyurma imkânından bahseder (Özbek, 2004: 729). Ancak teknolojik altyapıyı sağlayan ulusal ve uluslararası kurumların (internet servis sağlayıcıları, ana sunucular, telekom şirketleri vs.) ve iktidarların kullanıcıları denetim altında tutma güç, hatta yasalarla sabit yetkilerinin bulunduğu belirtilmesi gerekir. Tarleton Gillespie, yeni medya kurumlarının herkesin kendi sesini duyurabileceği, açık bir alan anlamına gelen 'platform' terimini kullanmalarının temelindeki söylemi çözümlendiği çalışmasında, Youtube gibi sitelerin tüm gelirlerinin reklamlardan elde edildiğine ve kullanıcıların ürettikleri ve dolaşıma soktukları videolar için hiçbir gelir elde etmediklerine dikkat çeker (2010: 353). Gillespie, platform teriminin kullanımının bir açıklık ve tarafsızlık imajı yarattığını ancak bunun bir yanılsama olduğunu ileri sürer (2010: 360). Neyin söylenebilir/paylaşılabilir olduğuna da aslında Youtube, Google gibi şirketler karar vermektedir. Çin'de Google yasaklanmamak için Çin devletinin istediği arama kriterlerini kabul etmiş, Youtube kimilerine rahatsızlık veren ve kimilerinin işine gelmeyen videoları kaldırmıştır. Dolayısıyla bu sitelerde her ne kadar sistem-dışı ya da sistem-karşıtı olanlar

seslerini duyurabilse de, aslında kapitalist sistemin mantığında herhangi bir niteliksel dönüşüm yaşanmamıştır ve bu sitelerin de temel amacı kâr etmektir. Bu noktada, sesini duyurmak o sisteme dahil olmaya ve sistemin devamını sağlamaya hizmet etmektedir. Bu kurumların hiçbir müdahalesi olmasa bile yaratılan paranoya ve korku kültürü bireyleri hem internette hem de gündelik hayat içinde pasifize etmektedir. Bunun yanı sıra, internette konuşulanların eyleme yol açıp açmadığına, sadece sözde kalıp kalmadığına bakmak gerekmektedir. Kellner'ın zaman ve mekândan bağımsız bilgisayar-dolayimli iletişimi, tam da zaman ve mekândan bağımsız olması, herhangi bir bağlamı olmaması sebebiyle yaratıcı bir dönüşüm yaratmaktan yoksundur. İçinde yaşadığımız sistem, her tür muhalif ya da marjinal grubu susturmaya değil tam tersine onları konuşurmaya çalışır. Önemli olan bu marjinal grupların sisteme dahil olup olamamaları değil, farklı bir düşünme ve yaşama biçimine yol açıp açamayacaklarıdır. Medya ve yeni iletişim teknolojileri sokaktaki kamusal alanın neredeyse tamamen ortadan kalkmasında, tamamen ortadan kalkmadığı durumlardaysa bütünüyle medya-dolayimli olmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Facebook, Twitter, Youtube gibi “sosyal paylaşım ve etkileşim siteleri” yeni bir tür “medya tüketimi” olmaktan öteye gitmez.

Hauben, *netizen* (net citizen) kavramını geliştirmiş ve coğrafi ayrılıkların aynı sanal uzamın varlığıyla ortadan kalktığını ileri sürmüştür; ona göre *netizen*, aktif katılımcı yurttaşın siberuzamdaki yansımasıdır (1995). Aktif katılımcı yurttaşlığın ağda ortaya çıkması, bu iletişim aracının dayattığı görme biçimi dolayısıyla ancak bir ütopya olarak kalabilir. Rheingold da internetteki tartışma gruplarının yeni bir toplumsallık modeli, sanal cemaatler oluşturduklarını ileri sürer (1993: 284). Ancak buradaki cemaat tanımlaması son derece sorunludur, zira cemaat bir bütünlüğe atıfta bulunmaktadır oysa internette kimlikler bütünlüklü olmaktan ziyade parçalıdır. Ayrıca burada esas kritik nokta, “sanal cemaat” ifadesinin, kendi kabuğuna çekilmiş bireylerin, gerçek kimliklerle, bedenen aynı mekân ve zamanda bulunulan bir cemaatin eksikliğini, sanal kimlikleriyle, ekranları kendilerine siper ederek, zamanda ve mekânda bedenen birlikteliği gerektirmeyen “ikame” (substitute) cemaatler veya cemaatimsi topluluklar aracılığıyla kapatmaya çalıştıkları imasını taşıyor olmasıdır. Bir başka deyişle, Rheingold'un internetteki sosyal deneyimi ancak “gerçek” bir sosyal deneyim türüne verilen ismin başına “sanal” ibaresini getirerek -yani sanal olmayana referansla- tanımlaması, söz konusu cemaatlerin yeni ve özgün (authentic) bir kamusal alan oluşturma imkânını barındırmaktan ziyade, onun silik bir kopyasını oluşturduğuna işaret etmektedir. Nitekim Rheingold'un kendisi de daha sonra internetin sahip olduğunu düşündüğü katılım sağlama potansiyeline kuşkuyla yaklaşmaya başlamıştır (Tunç, 2005: 141).

Günümüzde yeni medyanın sağladığı enformasyon bolluğu bir nevi bilgi çöplüğü yaratmıştır. Baudrillard, “dış etkiler, mesajlar ve testlerin bombardımanına uğrayan kitlelerin kara bir maden kütlesi gibi” olduğunu söyler (2006: 26). Artık kitleler sürekli bir iletişim bombardımanı altındadırlar ve yine Baudrillard'ın deyişiyle “artık toplumsallaşmayı belirleyen şey kuramsal sınırlar değil, haber miktarıyla iletişim araçlarının karşısında geçirilen saatlerdir” (2006: 29):

Haber, yaptığını iddia ettiği gibi bilgilendirme ya da biçimlendirme ve yapılandırma yerine, “toplumsal olanı” giderek daha bir nötralize edip, klasik toplumsal kurumlara, haberin içeriğine karşı duyarsız ve tepki göstermeyen bir kitle yaratmaktadır. Simgesel yapıların toplumsal ve ona ait irrasyonel bir şiddet tarafından parçalanmasından sonra sıra toplumsalın kitle iletişim araçları ve haberin “irrasyonel” şiddetiyle

parçalanmasına gelmiştir – beklenen sonuç doğal olarak kitlenin atomlaştırılması, nükleer bir hale sokulması ve molekülleştirilmesidir. (Baudrillard, 2006: 29)

İnternet gezgini (Internet Explorer, Firefox vb.) programlarının çerçevelere bölünmüş, parçalı yapısı, bu çerçevelerin her birinden başka türden bir bilgi bombardımanına maruz kalındığı için tek namlulu televizyonunkini kat kat aşan bir hipnotik güce tekabül etmektedir. Ekranı eşzamanlı olarak dolduran video çerçeveleri, hareketli ve "pop-up" reklamlar, bağlantılar (linkler), bannerlar (afişler), ikonlar, logolar, düğmeler, menüler algının bilinçli ve bilinçdışı kapılarına hep birlikte hücum etmekte, "tıklanmaması" gereken sanal nesnelere kullanıcının odaklandığı metin gövdelerini, video çerçevelerini mayın tarlaları gibi kuşatmaktadır. Gövdesinin her noktası dokunuşa cevap veren bu yüzeyde hareket imkânı olabildiğince çok yönlüdür, ancak dizginleri rastlantısallığa bırakmak istemeyen için yollar yön tabelalarından geçilmez olmuş, yönler anlamsızlaşmıştır. Reklam engelleyicileri (Pop-up blocker, ad-blocker vb.) belli bir dereceye kadar kalkan işlevi görmekte, kullanıcı sokakta ve eski medyada deneyim alanlarını istila eden reklamların cebri iktidarına, sığındığı sanal aleminde de boyun eğmek zorunda kalmaktadır.

Perspektife dayalı görme biçimi çizgisel ve ilerlemeye dayalı bir zaman anlayışını üretmektedir. Bu anlayışa göre, mekânlar katedilip aşılması gereken unsurlardır. Süreç değil, varılacak olan nokta önemlidir. Perspektifte geçmiş, şimdi ve gelecek çizgisel olarak birbirini takip ederken, yeni medyanın ürettiği görme biçiminde geçmiş ve gelecek şimdinin içinde yer almaktadır. Bu bağlamda da, bu görme biçiminin şimdinin ve anın mutlaklaştırılmasına dayandığı ileri sürülebilir. Bazı araştırmacılar internet zamanının heterojen bir zaman olduğunu, homojen çizgisel zamanın karşısına döngüsel zamanı koyan bir anlayışla internet zamanının anlaşılamayacağını, internet zamanının farklı bir kavramsallaştırmayla ele alınması gerektiğini ileri sürerler ve internetteki zaman çoğulluğunu arama zamanı, işletim süresi, ulaşım süresi, polinom zaman, yazım süresi gibi farklı zamanların olmasına bağlarlar (Leong, Mitew, Celletti, Pearson, 2009: 1280). Ancak internetin ürettiği görme biçimi üzerinden zaman anlayışı çözümlenmeye çalışıldığında, internetin perspektif ideolojisinin dayattığından pek de farklı olmayan bir zaman anlayışı ürettiği görülecektir. Kayıt teknolojilerinin gelişmesi sayesinde herşey görüntüye dönüşmüştür; önemli olan görünür olmaktır. Sosyal paylaşım sitelerinin bu kadar revaçta olmasının sebeplerinden biri de bu görünür olma ihtiyacını karşılıyor olmalarıdır. Çünkü günümüzde gerçeklik görünür olmakla bir ve aynı şeydir. Varolmak görünür olmaktır. Bu noktada bir hiper-metalaşmadan da söz edilebilir; yeni medyanın ürettiği görme biçiminde herkes ve her şey meta haline gelmiştir. Yeni medyanın beraberinde getirdiği yaratıcılık üretimden ziyade tüketime dayanan bir yaratıcılıktır; neyin nasıl tüketildiğinin görünür hale getirilmesiyle ilgili bir yaratıcılıktır. Popüler internet aktivizmi kültüründen bahsettiği ve U2 grubunun solisti Bono'nun 2005 yılında Afrika'daki yoksul insanlara yardım amacıyla başlattığı kampanyayı çözümlediği çalışmasında Tatarchevskiy, "bir aktivizm biçimi olarak tüketimin gerçek sosyal sorunun temelindeki güçlükleri görmemizi engelleyebileceğini" ileri sürer (2011: 302). Çözüm bekleyen sosyal sorunları bir tüketim nesnesine çevirmek ve hızla tüketilmesini sağlamak, görme biçiminde yaşanan bir dönüşümün değil tüketim mantığının başarılı bir şekilde işleyişinin göstergesidir. Greg Goldberg de internette katılımın ticari bir eylem olduğunu ileri sürer (2011: 747). Elbette aktivizmi geleneksel bir şekilde anlamamız gerekmiyor, yaşanan dönüşümler aktivizmin tanımını, katılımın tanımlarını dönüştürmüş olabilir. Artık katılımcı

olmak için fiziksel olarak bir yerde mevcut olmak gerekmiyor ve bu da herşeyin daha hızlı yayılmasını sağlayabilir. Sosyal medyanın sağlayabileceği en büyük faydalardan biri çok fazla sayıda kişiye tek bir tıkla ulaşabilme imkânını oluşturmuş olmasıdır ancak görme biçimi değişmediği sürece niceliğin ne kadar önemli olduğu tartışmalıdır. Günümüzde birçok protesto gösterisinde sokaklarda çok sayıda insanın çok kısa sürede organize olarak toplanabilmesini sağlayan gelişen yeni medya teknolojileridir; ancak yeni medyanın kolaylaştırdığı aktivizm aslında bir tür pasifizmdir. Sosyal medya siteleri farklı insanların birbirleriyle karşılaştığı bir alan olmaktan öte, kişilerin kendi sosyal ağlarını görünür kılmalarına ve bu görünürlük üzerinden kendi kimliklerini oluşturmalarına hizmet eder (Boyd, Ellison, 2007). Perspektife dayalı ideolojide varolmak görmekle eşdeğerken, yeni medya interaktif olma iddiasıyla varolmayı görünür olmakla eşdeğer kılmıştır. Perspektif, dünyayı denetlenebilir bir uzama dönüştürmüştür ancak denetlenen sadece dünya değil bakan kişinin kendisidir de. Yeni medyanın getirdiği görme biçiminde görünür olmanın varlığın temel kriteri olmasıyla birlikte görünür olan daha kolay bir şekilde denetlenebilir hale gelmiş, özgürlük söylemi altında ehlileştirilmiştir. Yeni medya röntgenciliği doğurmuştur: görünür olmak ve aynı zamanda herşeyin gözlenmesi. Foucault'nun bahsettiği disiplin toplumu da görmek ve gözlemek üzerine kuruludur. Sartori, "hipermedyalaşmanın bizi 'kendi' deneyimlerimizden, birinci el deneyimlerden yoksun bırakarak, ikinci el deneyimlerin kucağına" attığını ileri sürer (2004: 110). Günümüzde görüntü bombardımanı ve görünürlük üzerine kurulu bir sistem söz konusudur. Bu sistem içinde çok fazla görüntü kaydedilmektedir ama buradaki kayıt hatırlama amaçlı bir kayıt olmaktan ziyade görünür olmayanın varlığının tehdit altında olması sebebiyle görünür olma çabasının bir ürünüdür. Bu görünürlük insana korunaklı bir alan, bir kalkan da sağlamaktadır. Kendi odasından çıkmadan farklı dünyalar içinde dolaşabilen, her türlü bilgiye hiçbir acı çekmesi ya da hiçbir tehlikeye atılması gerekmeksizin kolayca kavuşan birey acı deneyiminden görüntüler aracılığıyla mümkün olduğunca uzaklaştırılmıştır. Bunun da eylemi ortadan kaldıran unsurlardan biri olduğu söylenebilir: "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın" sözü günümüz insanı için son derece uygundur. Eski medya izleyenlerine röntgenciliğe dayalı bir haz verirken, yeni medya katılımcılarına teşhirciliğe dayalı bir haz yaşatmaktadır. Eski röntgenci yeni medyanın sunduğu imkânla adeta ekranın içine tırmanmış, hayranlıkla izleyegeldiği arzu nesnesinin yerine geçivermiştir. Sokaklarda televizyon kameralarının önüne atlayan kitlelerin sarhoşluğuyla kendi görüntülerini paylaşım sitelerine yükleyen bireyin sarhoşluğu arasında görmezden gelinemez bir bağ vardır. Hazzın biçimi (gözetlemekten görünür olmaya) dönüşmüş olsa da, bu haz görme duygusunu öne çıkaran hakim kültürün bir uzantısı olmaya devam etmektedir.

SONUÇ

Bu makalede, tüm medya türlerini etkileyen ve bünyesinde barındıran ve dolayısıyla medyalar-üstü olan yeni medyanın nasıl bir görme biçiminin ürünü olduğu ve nasıl bir görme biçimi ürettiği araştırılmış; yeni medyanın eylemin ve deneyimin mekânı olan bir kamusal alan oluşturma ya da böyle bir alanın oluşmasına hizmet etme potansiyeli bu görme biçimi üzerinden çözümlenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle kamusal alan kavramının sorunları ele alınmış, kamusal alan tanımlamasında eylem ve deneyim kavramları öne çıkarılmıştır. Bu makalede kamusal alan kavramıyla bireylerin eşitler olarak özgür biçimde katılabilecekleri, deneyimin ve

eylemin mekânı olan ve sistemde bir dönüşüm yaratma potansiyeli taşıyan bir alan kastedilmektedir. Yeni medyanın mesafeleri ve mesafeye dayanan *aura*'yı neredeyse tamamen ortadan kaldırmış olması, yeni medyanın kamusal alan olma ya da kamusal alan oluşmasına hizmet etme potansiyeli olabileceği düşüncesinin temelinde yer almaktadır.

Medya hem içinden çıktığı sistemin izlerini sürebileceğimiz bir anlamlandırma pratiği hem de bu sistemin biçimlendirilmesinde ve yeniden üretilmesinde etkin bir araçtır; dolayısıyla yeni medya hem içinden çıktığı toplumu yansıtmakta hem de bu toplumu sürekli olarak yeniden üretmektedir. Yeni medyayı üreten ve yeni medyanın da sürekli olarak yeniden ürettiği görme biçimi postmodern, post-endüstriyel enformasyon toplumuna özgü bir görme biçimidir ve yeni medyanın beraberinde getirdiği esneklik bu anlamda esnek kapitalizmden ayrı olarak düşünülmemelidir. Yeni medyanın beraberinde getirdiği esneklik yeni bir disiplin rejimini ve iktidar biçimini yansıtmaktadır. Yeni medya ideolojisi, bireye esnek üretimdekine benzer bir özerklik ve özgürlük vermektedir. Bu özgürlük, Marcuse'nin doyum sağlayıcı özgürlükler diye bahsettiği türdendir; buradaki doyum seçimi kendimizin yaptığı, dolayısıyla özgür olduğumuz düşüncesine dayanmaktadır. Oysa yeni medyada varolan, önceden programlanmış olanlar arasından istediğini seçme özgürlüğüdür. Ancak yeni medyanın interaktif olma özelliği, onun ardında yatan ideolojiyi görmemizi engelleyen bir kalkan işlevi görmektedir ve esas tehlikeyi de bu oluşturmaktadır. Yeni medya, bireye daha da özgür olduğu fikrini empoze ederek ve böylece bireyin içinde yer aldığı disiplin rejimini görmesini birey düşüncesini daha da pompalayarak engeller.

Yeni medya gerçekliğe verilen referansın ortadan kalkmakta olduğu bir tür simulasyon dünyası yaratmaktadır. Bu anlamda yeni medyanın bir temsil aracı olarak kavramsallaştırılmaması gerekmektedir. En büyük metanın bilgi haline geldiği ve bilgi akışındaki hız ve her türlü bilgiye anında erişim sayesinde fiziksel mesafelerin ortadan kalktığı günümüzün enformasyon toplumunda yeni medya görme biçimini biçimlendirmekte ve zaman, mekân ve gerçeklik kavramlarının yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Büyük mesafeleri yakına getirdiği söylenen yeni medya teknolojileri, olay ve olayın aktarımı arasındaki sınırların neredeyse ortadan kalkmış olması, olayın kendisinin gerçekliğinin önemini büyük ölçüde yitirmiş olması ve aktarımın aktarılan olaydan ya da bu olayın gerçekliğinden daha önemli hale gelmiş olması sebebiyle aslında mesafeleri arttırmaktadır. Günümüzde zamansal ve mekansal belirlenimlerden kopan deneyim, dünyayı kaydederek ve onu görüntüler üzerinden yeniden üreterek varolma deneyimine dönüşmüştür. Varolmanın görünür olmak anlamına geldiği günümüzde neredeyse herşey "kurgu" niteliği taşımakta, bu da eylemi ortadan kaldırmaktadır.

Modern görme ve düşünme biçimi bireyi özne-nesne konumuna yerleştiren perspektif ideolojisine dayanmakta ve bu ideolojiyi sürekli olarak yeniden üretmektedir. Yeni medyanın -özellikle de internetin- homojen, sabit bir metin olmayıp, içinde perspektifle üretilmiş metinlerin de yer aldığı ve içinde gezen kişinin müdahalesine kısmen de olsa izin veren bir galeriye, bir müzeye ya da bir kütüphaneye benzetilebilecek olması onu perspektif ideolojisinden tamamen berî kılmaz. Yeni medya bir metin olarak ele alındığında parçalı, süreksiz ve çok katmanlı yapısıyla perspektif ideolojisini kırsa da, bünyesinde perspektif ideolojisiyle üretilmiş

metinleri de barındıran bir metinler toplamı olarak görülebileceğinden bir yandan modernliğe özgü görme biçimini de sürekli olarak yeniden üretmektedir.

Günümüzde kamusal ve özel alan arasındaki sınırlar muğlaklaşmakta, özel alana ait meseleler medya aracılığıyla kamusallaştırılmaktadır. Televizyonlarda yer alan realite programları, herşeyi kaydetmeye, paylaşmaya ve yeniden üretmeye imkân veren cep telefonları, bireylerin kendileriyle ilgili her türlü kişisel gelişmeyi kaydedebildikleri internet siteleri, blog sayfaları ve Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri görünür olmanın varolmanın kriteri haline geldiği bu dünyada bireylere yeni görünürlük imkânları sağlamıştır. Daha önce bir röntgenleme hazzi yaşanmasını sağlayan medya, bugün bir teşhir etme zevki yaşanmasını sağlamaktadır ve bu da pornografik niteliktedir; dolayısıyla kişisel ve 'mahrem' olanın medyadaki hakimiyetinden söz edilebilir. Kamusal alanın belirli iktidar ilişkileri üzerinden kendini üretmesi gibi, bugün artık özel alanlar da medya yoluyla biçimlendirilmekte ve sistemin gereklerine uygun düşünme ve yaşama biçimi izleyenlere dayatılmaktadır. Perspektife dayalı ideolojide varolmak görmekle eşdeğerken, yeni medya interaktif olma iddiasıyla varolmayı görünür olmakla eşdeğer kılmış ve röntgencilüğün yanına teşhirciliği de eklemiştir.

Yeni medya perspektif ideolojisinde birçok açıdan kırılmalara sebep olmasına karşın bireye daha da fazla vurgu yapması; medyada yer alan her tür görüntünün parçalanmış bir dünyada bütünlük yanılsaması yaratması; medyada yer alanların kendilerini gerçekler gibi sunan kurgular olması ve bu kurgunun ardında bütün sistemin söyleminin gizli olması; bilgiye erişimin çok daha kolaylaştığının söylenmesine karşın varolan bilginin herhangi bir eyleme yol açmaması; medyada sunulanların neredeyse her zaman eğlence formunda sunulması ve dolayısıyla ciddi meselelerin sadece medyada yer almalarıyla ciddiyetlerinin ortadan kalkması; medya ve yeni iletişim teknolojilerinin bireyleri eylemsizleştirmesi ve özel alanlarına hapsedme tehlikelerinin bulunması bağlamında bahsettiğimiz anlamda bir kamusal alan yaratma potansiyelinden yoksundur. Yeni medya, kullanıcılarını eski medya kullanıcılarından çok daha pasif kılma tehlikesini taşımaktadır. Televizyon bir yandan izleyenlerini dünya üzerinde olan olaylar konusunda bilgilendirirken, olayları art arda dizme mantığının olayları bağlamından koparması, herşeyin eğlence formatında sunulması ve bilgi bombardımanının ve perspektife dayalı görme biçiminin bireyi özne-nesne olarak konumlandırmasıyla bireyi pasifleştirmektedir. Yeni medya ise interaktif olma özelliği sayesinde makineye neredeyse tamamen bağlı hale gelmiş olan bireyin, yerinden hiç kalkmadan eylemde bulunduğunu düşünmesine sebep olmakta ve bireyin anlık tatminler yaşammasını sağlamaktadır. Yeni medya bir yandan bireyin özel alana tamamen hapsedilmesini ve daha da yalnızlaşmasını sağlarken, bir yandan da ona bir topluluğun üyesi olduğu hissini yaşatmaktadır. Bunun sonucunda da sokaktaki kamusal alanın neredeyse tamamen ortadan kalkmasında, tamamen ortadan kalkmadığı durumlardaysa bütünüyle medya-dolayimli olmasında önemli bir rol oynamaktadır. İnternetin sanal cemaatler yarattığının söylenmesi, cemaat kavramının bir bütünlüğe atıfta bulunması ancak internette kimliklerin bütünlüklü olmaktan ziyade parçalı olması sebebiyle sorunludur. İnternetteki deneyimin sanal olmayana referansla sanal olan olarak tanımlanması burada yaşanan deneyimi kendi içinde özgün bir bütün olarak görmemizi engellemektedir. İnternetin ve bütün olarak yeni medyanın bize yaşattığı deneyim, bu aracın ürettiği görme ve düşünme biçiminden bağımsız olarak düşünülemez. İnternette gezmeyi sağlayan programların parçalı yapısı ve her türlü bilginin aynı anda farklı pencereler içinde yer alması internetin hipnotik

gücünü arttırmakta, bilgi ve görüntü bombardımanı bilgiyi değersizleştirmekte ve görüntüye indirgemekte; bakan kişiyi de eyleme geçmekten alıkoymaktadır. Bunun yanı sıra, yeni medyanın ürettiği görme biçiminde geçmiş ve gelecek şimdinin içinde yer almaktadır ve şimdinin mutlaklaştırıldığı bir zaman anlayışı söz konusudur. Şimdinin mutlaklaştırılması tarih bilincinin ve gelecek tasavvurunun ortadan kalkmasına sebep olmakta, bireyler zamansız ve mekânsız bir dünyaya hapsolmaktadırlar.

Günümüz toplumunun içinde bulunduğu en büyük tehlikelerden biri ideolojinin kendi varlığını gizlemesi ve sistemin varolan ideolojiyi nötr olan olarak daha kolay bir şekilde dayatmasıdır. Yeni medyanın ürettiği görme biçimi perspektif ideolojisinden birçok noktada ayrılmaktadır ancak yanılsamaya dayanması, bu yanılsamayı onu kullanan kişiyi kendi içine daha da çekerek ve kendinin bir parçası haline getirerek gerçekleştiriyor olması, bireyin merkezdeki konumunu sarsmak bir yana daha da güçlendirmesi, interaktif olma iddiası ve bu iddianın aslında bir mitten başka birşey olmaması, temelindeki ideolojiyi bu iddia sayesinde çok daha başarılı bir şekilde gizliyor olması sebebiyle bireyin sorgulamasının önünde perspektife dayalı görme biçiminden çok daha büyük bir engel oluşturmaktadır. Bir temsil aracı yanılsama yaratmaktansa yanılsamaları ortaya serdiğinde, kendini gizlemektense yansıttığında bir eylem aracı haline gelebilir. Eski yanılsamalara yenilerini ekleyen yeni medyanın bir eylem aracına dönüştüğü ve eylemin ve deneyimin mekânı olan bir kamusal alan yarattığı en azından bulunduğumuz noktada söylenemez. Yeni medyayı, onu üreten ve onun sürekli olarak yeniden ürettiği görme ve düşünme biçimi üzerinden inceleyerek yeni medyanın tek bir görme biçimini dayatan modernliğin karşısında ona alternatif ya da ondan farklı görme biçimlerine imkân verebilecek kamusal bir alan oluşturup oluşturamayacağını çözümlenmeyi amaçlayan bu çalışmada, yeni medyanın dayandığı ve ürettiği görme biçiminin eskisine kıyasla bazı önemli farklılıklara sahip olsa da, ürettiği yanılsama ortadan kalkmadığı sürece bireyin özgürleşmesine olanak vermekten uzak olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Althusser, Louis (2000), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Yusuf Alp, Mahmut Özışık (çev.), Dördüncü Basım, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arendt, Hannah (2006), *İnsanlık Durumu*, Bahadır Sina Şener (çev), Üçüncü Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baudrillard, Jean (2002), *Tam Ekran*, Bahadır Gülmez (çev), İkinci Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baudrillard, Jean (2006), *Sessiz Yiğınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, Oğuz Adanır (çev), Üçüncü Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Benhabib, Seyla (1992), *Situating the Self: Gender, Community and Postmodernism in Contemporary Ethics*, New York: Routledge.
- Benjamin, Walter (2001), *Son Bakışta Aşk*, Nurdan Gürbilek (çev), Üçüncü Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Benjamin, Walter (2002), *Pasajlar*, Ahmet Cemal (çev), Dördüncü Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Boyd, D, Ellison N. (2007), "Social Network Sites: Definition History and Scholarship", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1).
<http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boydellison.html>. Erişim tarihi: Kasım 2009.
- Cadava, Eduardo (2008), *Işık Sözcükleri Tarihin Fotografisi Üzerine Tezler*, Aziz Ufuk Kılıç (çev), İstanbul: Metis Yayınları.
- Çaha, Ömer (1998), "İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Yıl:2 Sayı:5, 3. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları, s.76-79.
- Dahlberg, Lincoln (2011), "Re-constructing Digital Democracy: An Outline of Four 'Positions'". *New Media and Society*, 13(6) Şubat.
<http://nms.sagepub.com/content/13/6/855>. Erişim tarihi:26.09.2011.
- Gillespie, Tarleton (2010), "The Politics of 'Platforms'", *New Media and Society*, 12(3).
<http://nms.sagepub.com/content/12/3/347>. Erişim tarihi: 26.09.2011.
- Goldberg, Greg (2011), "Rethinking the Public/Virtual Sphere: The Problem with Participation", *New Media and Society*, 13(5). <http://nms.sagepub.com/content/13/5/739>. Erişim tarihi: 26.09.2011.
- Habermas, Jürgen (1981), "Modernity: An Unfinished Project", iç. *Critical Theory The Essential Readings* (1991), (der. David Ingram, J.S. Ingram), New York: Paragon House, s. 158-169.
- Habermas, Jürgen (2007), *Kamusalılığın Yapısal Dönüşümü*, Tanıl Bora & Mithat Sancar (çev), Yedinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hauben, Michael (1995), "What is a Netizen?". <http://www.columbia.edu/~rh120/ch106.xpr>. 07.04.2010

- Harvey, David (2003), *Postmodernliğin Durumu Kültürel Değişimin Kökenleri*, Sungur Savran (çev), Üçüncü Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Keskin, Ferda (1998), "Kamusal Alan ve Yalın Yaşam", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Yıl:2 Sayı:5, 3. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları, s.105-109.
- Leong, Susan, T. Mitew, M. Celletti v.d. (2009), "The question concerning (internet) time", *New Media and Society*, 11(8). <http://nms.sagepub.com/content/11/8/1267>. Erişim tarihi:20.09.2011.
- Lefebvre, Henry (1998), *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Işın Gürbüz (çev), İstanbul:Metis Yayınları.
- Lyotard, J.F. (1994), *Postmodern Durum*, Ahmet Çiğdem (çev), Ankara: Vadi Yayınları.
- Manovic, Lev (2001), *The Language of New Media*, Massachusetts: MIT Press.
- Marcuse, Herbert (1997), *Tek-Boyutlu İnsan İleri İşleyim Toplumunun İdeolojisi Üzerine İncelemeler*, Aziz Yardımlı (çev), Üçüncü Basım, İstanbul: İdea Yayınevi.
- McLuhan, Marshall (2005), *Yaradığımız Medya Medyanın Etkileri Üzerine Bir Keşif Yolculuğu*, Ünsal Oskay (çev), İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Miller, David, J. Coleman, W. Connolly, A. Ryan (1994), *Blackwell'in Siyasal Düşünce Ansiklopedisi I*, Bülent Peker, Nevzat Kıracı (çev), Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Millington, Brad (2009), "Wii has never been modern: 'active' video games and the 'conduct of conduct'", *New Media and Society*, 11(4). <http://nms.sagepub.com/content/11/4/621>. Erişim tarihi: 26.09.2011.
- Negt, Oskar, Alexander Kluge (1993), *Public Sphere and Experience Toward an Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere*, Peter Labanyi, J.O.Daniel&A.Oksiloff (çev), Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Özbek, Meral (der.) (2004), *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Postman, Neil (2004), *Televizyon: Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem*, Osman Akinhay (çev), İkinci Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rheingold, Howard (1993), *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*, Massachusetts: Addison-Wesley Publications.
- Rosen, Philip (der.) (1986), *Narrative, Apparatus, Ideology*, New York: Columbia University Press.
- Sartori, Giovanni (2004), *Homo Videns: Gören İnsan*, Gül Batuş, Bahar Ulukan (çev), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sennett, Richard (2002), *Karakter Aşınması Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*, Barış Yıldırım (çev), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tatarchevskiy, Tatiana (2011), "The 'Popular' Culture of Internet Activism", *New Media Society*, 13(2), Sage Publications. <http://nms.sagepub.com/content/13/2/297> Erişim tarihi: 27.09.2011

Tunç, Aslı (2005), "Yurttaşlık Hareketi Bir Klik Ötede mi? Küresel Direnç Platformu Olarak İnternet", iç. *İnternet, Toplum, Kültür*, (der. Mutlu, Binark, B. Kılıçbay), Ankara: Epos Yayınları, s.139-153.

Urry, John (1999), *Mekânları Tüketmek*, Rahmi G. Öğdül (çev), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Williams, Raymond (1988), *Keywords A Vocabulary of Culture and Society*, Londra: Fontana Press.

Zeka, Necmi (yay.haz.) (1994), *Postmodernizm Jameson, Lyotard, Habermas*, Gülelgül Naliş, Dumrul Sabuncuoğlu ve Deniz Erksan (çev), İkinci Basım, İstanbul: Kıyı Yayınları.